

В статье рассмотрены взгляды ученых на определение дефиниции «педагогическое мастерство». Установлено, что в научной педагогической литературе нет единой точки зрения относительно определения понятия «педагогическое мастерство», однако все трактовки данного понятия соединены по сути, а отличные по количеству рассматриваемых качеств личности учителя.

Ключевые слова: мастерство, педагогическое мастерство, суть дефиниции «педагогическое мастерство».

In the article the views of scientists to determine the definition of «teaching skills». Found that in scientific education literature there is no common point of view on the definition of «teaching skills», but any interpretation of this concept combined in essence, as analyzed by the number of excellent qualities of a teacher.

Keywords: skills, teaching skills, the essence of the definition of «teaching skills»

УДК 378.134

Н.Ю. Брижак
м. Мукачєво, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. Краєзнавча освіта, як один з важливих засобів створення культуротворчого середовища у навчально-виховному процесі, відкриває майбутньому вчителєві навколишній світ з усією багатогранністю складних взаємовідносин природи, суспільства й особистості, задовольняє потреби у самопізнанні, самореалізації, сприяє формуванню особистісних якостей та ціннісних орієнтацій [4, с. 23]. Вихідні концептуальні положення щодо змісту й організації процесу підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи ґрунтуються на основних засадах законів України «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті.

На потребі формування в дитини особливого ставлення до рідного краю неодноразово наголошувала С. Русова: «Плекання любові до рідного краю, враз із пізнанням його скарбів вчиться дитина цінити й шанувати те, що своє... бо хто не вміє кохати рідний край, шанувати свій народ, той не зможе стати щирим горожанином усесвіту (мова оригіналу)» [8, с. 33]. Видатний педагог доводила, що дитина має не лише опанувати знаннями про свій рідний край, а й сповнитись особливих почуттів і ставлень до нього: «Треба з малих літ викликати в дітях палку любов до рідного краю, ця любов завше жевриться в душі дитини, майже несвідомо вона любить свою хату, своє село, милується рідними левадами, широким степом або темним лісом. Треба цю маленьку іскорку роздмухати в гаряче щире почуття, хай дитина додивляється до краси рідного степу, слухає рідну пісню, рідну мову, знає своїх рідних героїв-лицарів і що далі більш свідомо ставиться до того національного і природного осередку, в якому вона виростає, якому колись мусить служити» (мова оригіналу). Своє переконання С. Русова пояснює тим, що «любов до рідного краю гарне, чудове, могутнє почуття! Воно живе в душі людини, поки не вмирає її свідомість» (мова оригіналу) [6, с. 15].

Усе це націлює вищі навчальні заклади на цілеспрямовану роботу з підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи, формування у них знань, умінь і навичок, що відповідають новим професійним стандартам.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблемами підготовки майбутнього учителя до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи займались багато науковців. Аналіз та узагальнення педагогічної літератури, в якій розкрито ці питання, дає змогу виділити декілька напрямів:

– підготовка учителів початкових класів знаходилась у центрі досліджень таких науковців: К. Ушинського, Б. Грінченка, С. Русової, А. Макаренка, В. Сухомлинського, М. Вашуленко, О. Савченко;

- навчанню та вихованню майбутніх учителів засобами краєзнавства приділено увагу в працях В. Обозного, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, В. Струманського та ін.;
- використання краєзнавчої роботи в професійній діяльності учителя з учнями початкової школи розкрито в дослідженнях В. Матіяш, Т. Міщенко, О. Пірожкової.

Мета статті – висвітлення особливостей підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутнього учителя до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи впливає на становлення вчителя як особистості, його соціалізацію і професійну діяльність. Це обумовлює необхідність включення студентів з перших днів навчання до системи стосунків, що постійно вдосконалюються, розширюються і не тільки розкривають специфіку педагогічної праці, але й поглиблюють історикопедагогічні, краєзнавчі знання, уміння і навички [11, с. 163].

На основі наукових даних з проблеми здійснення учителями краєзнавчої роботи (С. Бабкова, А. Барков, Л. Берг, О. Брайченко, Б. Вульф, В. Матіяш, Т. Міщенко, О. Пірожкової, М. Поташник, М. Крачило, В. Обозний та ін.) можна стверджувати, що готовність майбутнього учителя до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи, здебільшого визначається сформованістю особистості учителя, в основі якої лежать: спрямованість на краєзнавчу роботу з обраного фаху, здібності до неї, наявність стійких знань, умінь і навичок [10, с. 12].

Під час підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи С. Танана виділяє наступні завдання:

- сформулювати у майбутніх учителів особистісну мотивацію до використання організаційних форм краєзнавчої роботи в майбутній педагогічній діяльності за рахунок усвідомлення гуманістичної, особистісно-орієнтованої, соціально-педагогічної та психологічної самоцінності краєзнавства в процесі соціалізації особистості;
- сформулювати, закріпити і розширити теоретичні знання з основ краєзнавчої роботи учнів початкової школи; розвинути уміння і навички самостійного здійснення основних організаційних форм краєзнавчої роботи з учнями початкової школи; а також уміння та навички науково-дослідної роботи в даній галузі педагогіки;
- залучити майбутніх учителів до національно-культурних традицій регіону з урахуванням системи загальнолюдських цінностей та світової культури, які мають сприяти розширенню поведінкового репертуару майбутнього учителя початкової школи в умовах полікультурної сфери освітнього середовища країни;
- стимулювати потребу в постійному, безперервному самопізнанні, самовдосконаленні, самоосвіті як умові підвищення професійної компетентності, наукового і загальнокультурного рівня готовності майбутнього учителя;
- сформулювати потребу та вміння підтримувати як своє психічне і фізичне здоров'я, так і здоров'я своїх майбутніх вихованців з використанням організаційних форм краєзнавства [9, с. 148].

На думку Б. Коцун та Г. Сарапін, успішна організація краєзнавчої роботи з учнями початкової школи і його ефективність у навчально-виховній роботі в цілому, а також у використанні краєзнавчого матеріалу залежить від таких умов: теоретичної підготовки учителя початкової школи; краєзнавчої підготовки до проведення краєзнавчих досліджень; використання краєзнавчих матеріалів у процесі вивчення предметів; педагогічного керівництва учителем краєзнавчою роботою учнів початкової школи [3, с. 104]. За баченням С. Танани, для досягнення оптимального рівня навчально-методичного забезпечення і, таким чином, максимального підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи необхідне проведення таких додаткових заходів: створення навчальної допомоги (підручника) з основ краєзнавчої роботи учнів початкової школи для студентів ВНЗ і вчителів; еталонного переліку прогулянок, екскурсій, маршрутів походів для учнів початкової школи регіону; внутрішньовузівської системи інформаційного забезпечення із проблем шкільного і студентського краєзнавства; нового

покоління навчальних посібників (робочі зошити, розробки сценаріїв краєзнавчих ігор, кросвордів, вікторин та ін.) і методичних рекомендацій з організації краєзнавчої роботи учнів початкової школи; розробка комп'ютерного програмного забезпечення навчального процесу; підготовка відеоряду з методики організації краєзнавчих заходів з учнями початкової школи [9, с. 148].

І. Шумілова вважає, що підготовка майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи виконує такі функції: виховну, освітню, розвивальну, організаційну, мотиваційну, практично-орієнтовану, теоретико-методологічну. Адже, саме вивчення основ краєзнавства сприяє вихованню таких якостей як громадянськість, патріотизм, любов до рідного краю; формується творчий підхід до вивчення і використання місцевого досвіду, а також індивідуальний стиль діяльності, спрямованість на професію вчителя, повага до педагогічної діяльності, розвиваються комунікативні уміння (слухати, вести діалог, бесіду, ставити питання, встановлювати особисті контакти тощо), педагогічний такт (на прикладі знайомства з діяльністю кращих учителів краю).

Мотиваційна функція характеризує бажання майбутнього учителя працювати над формуванням краєзнавчих уявлень учнів початкових класів, спрямованість на здобуття знань і навичок.

Когнітивна функція характеризує взаємодію учителя з учнями, стилі керівництва в навчальній і позаурочній діяльності, врахування учителем у процесі навчання вікових та індивідуальних особливостей учнів початкових класів, рівень знань про рідний край, його історію, постаті, які його репрезентують.

Організаційна функція – використання учителем основних форм організації навчання, нестандартних і не традиційних, позакласної роботи в загальноосвітній школі (проведення позакласних заходів), організацію шкільних музеїв [11, с. 163].

Основним змістом методики використання краєзнавчого матеріалу для майбутніх учителів початкової школи є: глибоке знання викладачем теорії краєзнавства; систематичне вивчення місцевого матеріалу і використання його на заняттях; самостійне виконання майбутніми учителями краєзнавчих завдань – як репродуктивних, так і продуктивних; емоційний тонус у викладанні навчального матеріалу; пробудження в майбутніх учителів пізнавального інтересу до практичної роботи як на заняттях, так і в позааудиторній роботі; організація і проведення з майбутніми учителями екскурсій і туристських походів [2, с. 40].

С. Піскун виділяє під час підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи наступні засоби: введення відповідного навчального курсу в програму професійної підготовки майбутнього фахівця у педагогічних вищих навчальних закладах; організація екскурсій у музеї і краєзнавчо-історичні місця певного регіону, що можна використати в педагогічних цілях; проведення туристично-краєзнавчої роботи; організація факультативів і гуртків краєзнавців; створення музеїв або куточків, присвячених здобуткам місцевого населення певного регіону в галузі освіти; використання краєзнавчого матеріалу у викладанні інших дисциплін (історія педагогіки, історія педагогічної думки в персоналіях, українське дитинознавство, народні промисли України та інші); написання студентами наукових робіт з краєзнавчої тематики (повідомлень, рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт та інших) [5, с. 124].

Під час підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи Г. Самойленко пропонує у позааудиторній роботі використовувати колективні форми (екскурсії, походи пам'ятними місцями та в музеї, експедиції, вечори, олімпіади, конкурси, конференції, концерти, зустрічі), групові (гуртки, товариства, метою яких є підготовка альбомів, альманахів, журналів, газет, наочних посібників тощо) та індивідуальні – знайомство з краєзнавчою літературою, архівними матеріалами, підготовка рефератів, доповідей, матеріалів до оглядових чи монографічних тем, записи спогадів, збирання та оброблення фольклорних матеріалів [7, с. 110].

Під час підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи студенти можуть здобувати краєзнавчі знання зі слів викладачів, навчальних

посібників і засобів масової інформації. Крім того самостійно, що забезпечує умови для активізації пізнавальної діяльності майбутніх учителів та в процесі поглибленого дослідницького пошуку, що представляє науковий інтерес.

Під час підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи Б. Коцун, Г. Сарапін пропонують застосовувати краєзнавче дослідження, що включає певні етапи та різноманітні форми і методи її реалізації. Перший етап (підготовчий) передбачає орієнтовні поради майбутнім учителям теми дослідження історії рідного краю. Вона повинна: мати важливе освітньо-виховне значення; бути тісно пов'язана з програмою; сприяти глибокому розумінню загальних закономірностей історичного процесу й особливостей історичного розвитку краю; мати новизну і актуальність; відображати єдність цивілізаційного й культурного підходів у дослідженні.

Другий етап (освітньо-пізнавальний) передбачає рекомендації щодо організації і проведення краєзнавчого дослідження в такій послідовності: вибір теми, визначення мети і завдань дослідження; розроблення загального плану роботи; підготовка програми збирання і систематизації краєзнавчих матеріалів; розподіл пунктів плану теми, видів роботи і встановлення термінів виконання; визначення форм, методів і прийомів роботи; встановлення термінів підбиття підсумків з кожного розділу теми; вивчення різноманітних джерел з теми дослідження; виявлення і вивчення документальних джерел, які зберігаються в місцевих архівах, музеях; пошук учасників історичних подій, очевидців, що мають відношення до проблеми дослідження; збирання предметів матеріальної і духовної культури, перевірка їх достовірності; науково-методичне оформлення зібраного матеріалу; використання зібраного й опрацьованого дослідницько-краєзнавчого матеріалу [3, с. 104]. Як зазначає В. Бенедюк, основні напрями краєзнавчих досліджень у цілому визначаються змістом навчальних програм. Головна увага при цьому зосереджується на розкритті найважливіших закономірностей у природному середовищі. Краєзнавство розглядається не як тимчасовий компонент методики навчання, а як систематична, цілеспрямована навчальна та навчально-пошукова діяльність студентів і викладачів [1, с. 6].

Підготовка майбутніх учителів має бути спрямованою на їхню готовність здійснювати краєзнавчу роботу з учнями початкових класів через реалізацію інтересів та здібностей особистості, формування її суспільно-громадського досвіду; залучення до особисто значущих національних соціально-культурних цінностей, потреб; зміцнення здоров'я і розвиток творчого потенціалу особистості; здобуття додаткових знань, умінь, навичок за інтересами, створення умов для творчої діяльності, самовираження та творчого самовдосконалення; створення передумов для їх професійного самовизначення та допрофесійної підготовки відповідно до інтересів і здібностей кожного [4, с. 23].

Висновки. Вищесказане дозволяє стверджувати, що під час підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи викладачам необхідно враховувати основні її завдання, форми, методи і засоби, розуміти функції, які виконує така підготовка, забезпечувати умови за яких вона буде ефективною та розуміти її важливе значення в цілісному педагогічному процесі школи. Подальші наші дослідження будуть стосуватися визначення стану готовності майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи.

Література:

1. Бенедюк В.В. Організація краєзнавчої роботи учнів у процесі вивчення фізичної географії основної школи (V-IX класи): Автореф. дис. ... кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання географії / Валентина Володимирівна Бенедюк. – Інститут педагогіки АПН України. – Київ, 1999. – 24 с.
2. Корнєєв О. В. Формування краєзнавчих знань учнів з географії (експериментальний аспект) / О. В. Корнєєв // Рідна школа. – 2008. – № 3/4. – С. 39-42.
3. Коцун Б. Управління науково-методичною роботою вчителя початкових класів з розвитку краєзнавства як інноваційний процес в освіті / Б. Коцун, Г. Сарапін // Гуманітарний вісник. – 2008. – № 16. – С. 103-106.

4. Луначек В.Е., Багач С.В. Управління туристсько-краєзнавчою роботою у загальноосвітніх навчальних закладах: Навчально-методичний посібник до курсу «Новітні технології в управлінні освітою». – Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2011. – 43с.
5. Піскун С. А. Педагогічне краєзнавство в організації навчально-виховного процесу вищої школи / С.А. Піскун // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (педагогічні науки). – 2007. – № 36. – С. 123-126.
6. Русова С.Ф. Націоналізація дошкільного виховання // Світло. – 1912. – №4. – С.15.
7. Самойленко Г. В. Краєзнавство культурно-мистецьке та літературне : навч. посібн. / Григорій Васильович Самойленко. – Ніжин: НДПУ, 2001. – 150 с.
8. Софія Русова і Галичина. Збірник статей і матеріалів. – Івано-Франківськ: Вік, 1996. – С.33.
9. Танана С. М. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації краєзнавчої роботи / С. М. Танана. – С. 147-153.
10. О.В. Підготовка майбутніх учителів географії і біології до краєзнавчо-туристської роботи з учнями: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 [Електронний ресурс] / О.В. Тімець; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. – К., 2001. – 22 с.
11. Шумілова І. Ф. Використання педагогічного краєзнавства в процесі підготовки майбутнього вчителя початкової школи / І.Ф. Шумілова // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2009 – С.160-165.

У статті розкрито особливості підготовки майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи. Розглянуто основні завдання, форми, методи і засоби, функції, умови такої підготовки в цілісному педагогічному процесі школи.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів до краєзнавчої роботи, підготовка майбутніх учителів до краєзнавчої роботи з учнями початкової школи.

В статье раскрыты особенности подготовки будущих учителей к краеведческой работе с учащимися начальной школы. Рассмотрены основные задачи, формы, методы и средства, функции, условия такой подготовки в целостном педагогическом процессе школы.

Ключевые слова: подготовка будущих учителей к краеведческой работы, подготовка будущих учителей к краеведческой работы с учащимися начальной школы.

The article exposed the training of teachers to work with students of local history Elementary School. Consider the basic tasks, forms, methods and tools, functions, provided such training in holistic pedagogical process school.

Keywords: training of teachers to local history work, the preparation of teachers to work with students of local history Elementary School.

УДК 37.032

В.В. Василик
м. Вінниця, Україна

ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ СИСТЕМИ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ ЯК УМОВА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Праця юриста базується на принципах гуманізму, що передбачають визнання людини найвищою цінністю, захист її гідності і громадянських прав. Людяність, людинолюбство – органічна властивість професії правника, її сутнісна характеристика. Повага і чуйність до людини, яка потребує допомоги, дозволяють молодшому спеціалісту юристу розв'язувати низку соціальних проблем: регулювати правові, економічні відносини людини з суспільством, надавати їй підтримку у самоствердженні та поверненні до повноцінного життя.

Гуманістичним за своєю природою є принцип визнання права кожного на самовизначення, тобто права будувати своє життя згідно з власним розумінням, особистісними потребами та пріоритетами. Це право є реальним виявом особистісної свободи. На практиці цей принцип означає максимальне врахування побажань клієнта, відмову від нав'язування клієнту власних думок і способів розв'язування проблем.

Незважаючи на престижність юридичної професії, рівень довіри і пошани українців до працівників юридичної праці досить низький. Із засобів масової інформації, а також